

PEDAGOGIKA

jako věda

PŮVOD SLOVA

- Termín pedagogika pochází z antického Řecka, kde slovo ***paidagógos*** (*pais* je „hoch“ a *agó* „vědu“) znamená průvodce hochů.
 - Byl jím označován otrok, který pečoval o syna svého pána, doprovázel jej na cvičení a do školy.
 - Ze staré řečtiny byl výraz přenesen do antické latiny jako ***paedagogus***, slovo označující *učitele a vychovatele*.
 - Z latiny jej pak převzala většina indoevropských a jiných jazyků a v češtině toto slovo dostalo podobu slov pedagog, pedagogika.
-
-

CHARAKTERISTIKA PEDAGOGIKY

- „Pedagogika je v odborném významu věda a výzkum zabývající se vzděláváním a výchovou v nejrůznějších sférách života společnosti.“
(Pedagogický slovník)
-
-

VYMEZENÍ POJMU PEDAGOGIKA

- Celoživotní proces (prenatální výchova)
 - V různých prostředích a za různých podmínek
 - Funkce života s rozmanitými cíly, obsahy a prostředky
-
-

-
-
-
- Uskutečňuje se v tradičních institucionalizovaných pedagogických formách:
 - školní vyučování,
 - rodina,
 - různé výchovné instituce,
 - ale i při jiných formách lidské činnosti, jejichž hlavní funkcí nemusí být výchova člověka:
 - plnění určitých pracovních, kulturních, sportovních a jiných úkolů.

DVĚ ZÁKLADNÍ POJETÍ

Tradiční pedagogika

Moderní pedagogika

TRADIČNÍ PEDAGOGIKA

Zdůrazňuje

- *svou roli při formování lidí,*
 - *významnost školských institucí,*
 - *doporučení, vzory, ideály výchovy.*
-
-

MODERNÍ PEDAGOGIKA

- pracuje více s osobností žáka,
 - hledá způsoby, jak udělat vyučování mnohem zajímavější
 - *Staví na využitelnosti vědeckého výzkumu jakožto zdroje objektivního poznání.*
-
-

STRUKTURA PEDAGOGIKY

- Pedagogika se za dobu svého rozvoje strukturovala natolik, že v rámci jejího systému vzniklo několik vědních disciplín, z nichž každá má svoji nezastupitelnou funkci.
-
-

Dějiny pedagogiky

Obecná pedagogika

Didaktika

Teorie výchovy

Sociální pedagogika

Pedagogika dospělých

Srovnávací pedagogika

Speciální pedagogika

Pedagogika volného času

Pedagogika zážitku

Pedagogická etnografie

Rodinná pedagogika

DĚJINY PEDAGOGIKY

Zkoumají:

- vývoj výchovy jako společenského jevu,
 - vývoj pedagogických idejí a koncepcí.
-
-

OBEČNÁ PEDAGOGIKA

- usiluje o systemizaci a interpretaci základních pedagogických jevů a zákonitostí
 - a o vyvození obecně platných pedagogických norem.
-
-

DIDAKTIKA

- úzce souvisí s obecnou pedagogikou,
 - zabývá se teorií vyučování.
-
-

TEORIE VÝCHOVY

- zkoumá rozvíjení člověka v různých oblastech kultury a sociálních vztahů.

SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- se zabývá vlivy sociálních podmínek při rozvoji jedince,
 - zkoumá výchovné působení na rizikové a sociálně znevýhodněné skupiny mládeže či dospělých.
-
-

PEDAGOGIKA DOSPĚLÝCH

- **tzv. andragogika**, řeší výchovu dospělých na pracovištích a v institucích pro další vzdělávání,
 - Patří sem také **gerontagogika**, která řeší pedagogiku občanů postproduktivního věku.
-
-

SROVNÁVACÍ PEDAGOGIKA

- porovnává pedagogické teorie, výchovné vzdělávací systémy a školské soustavy různých zemí.
-
-

SPECIÁLNÍ PEDAGOGIKA

- se zabývá výchovou a vzděláváním jedinců se speciálními vzdělávacími potřebami vyplývajícími z různých druhů postižení.
-
-

PEDAGOGIKA VOLNÉHO ČASU

- S ohledem na adekvátní využití volného času jedince se v posledních letech hodně rozvíjí,
 - tvoří jednu z významných disciplín moderního pedagogického systému.
-
-

PEDAGOGIKA ZÁŽITKU

- V rámci volnočasových aktivit, ale nejen jich se často využívá, zdůrazňuje význam přímé zkušenosti a silných prožitků.
-
-

RODINNÁ PEDAGOGIKA

- zkoumá specifičnost, obsah, formy i metody výchovného působení rodiny
 - a možnosti spolupráce rodiny se vzdělávacími zařízeními.
-
-

PEDAGOGICKÁ ETNOGRAFIE

- Je relativně novým oborem,
 - zabývá se popisem a výkladem pedagogického prostředí.
-
-

-
- Podle věkových údobí, institucí a organizací, v nichž se výchova realizuje,
 - můžeme rozdělit další dílčí obory pedagogiky:

– **předškolní** pedagogika,

– **školní** pedagogika,

– **vysokoškolská** pedagogika

METODIKY

- Tvoří široký okruh pedagogických disciplín – jde o teorie vyučování konkrétních předmětů, tzv. **oborové didaktiky**.
 - Jejich úkolem je zkoumat cíle, obsah, metody, formy a prostředky vyučování jednotlivých předmětů.
-
-

ZÁŽITKOVÁ PEDAGOGIKA
aneb výuka
prostřednictvím zážitku

CHARAKTERISTIKA

- Jedná se o přístup ke vzdělání založený na vyšší schopnosti lidské paměti vstřebávat informace jejichž vnímání je provázeno intenzivní emocí.

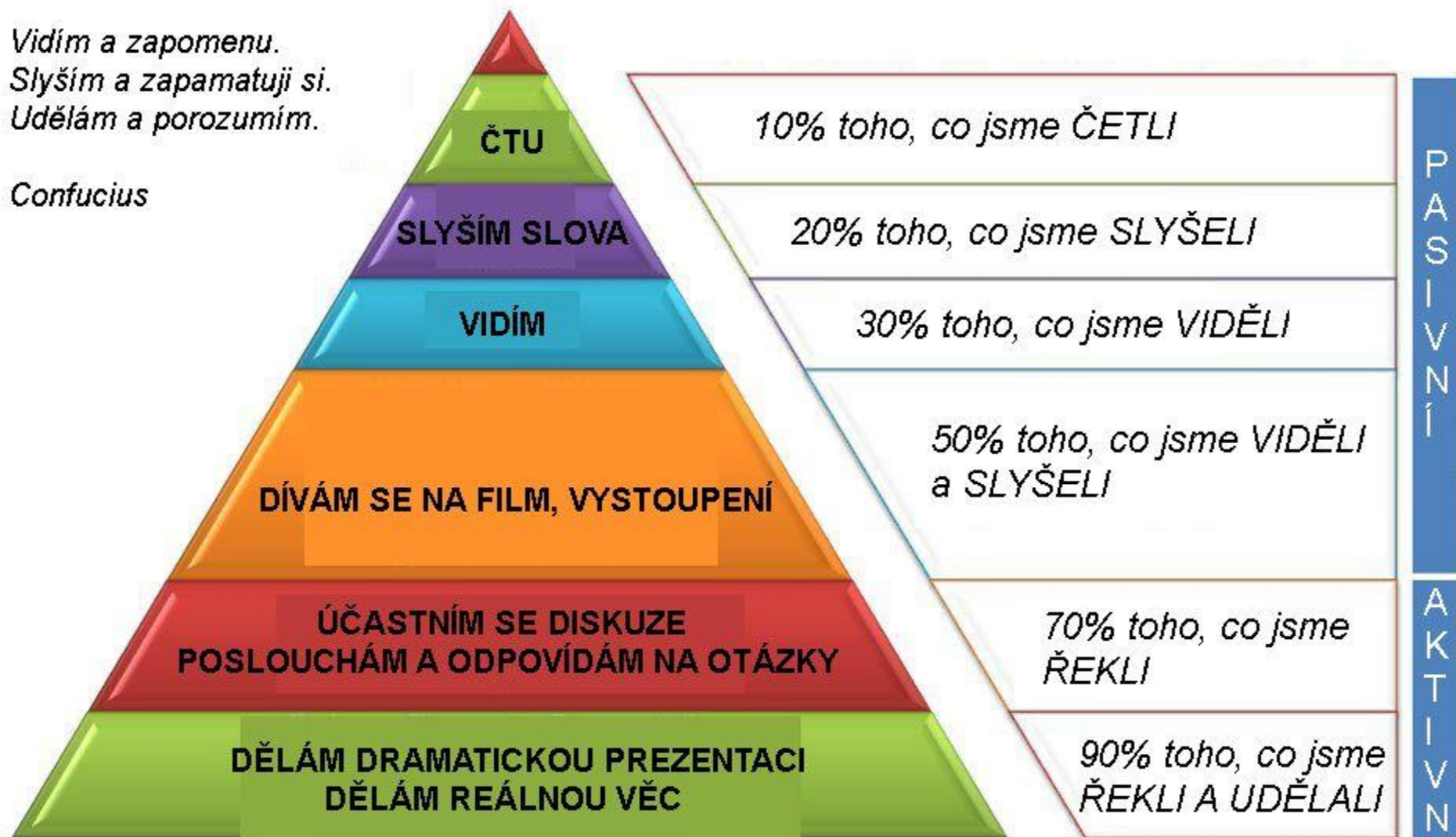

Pyramida učení

Po 2 týdnech máme tendenci zapamatovat si:

Vidím a zapomenu.
Slyším a zapamatuji si.
Udělám a porozumím.

Confucius

Source: Edgar Dale (1969)

-
-
-
- Zážitková pedagogika pracuje s prožitkem jako prostředkem ovlivňování studenta.
 - Směr tohoto ovlivňování je určen **pedagogickým cílem.**
 - spočívá v záměrném vytváření situací, v nichž předpokládá intenzivní prožívání a následnou pedagogickou práci s těmito prožitky formou zpětné vazby.

**METODY
ZÁŽITKOVÉ
PEDAGOGIKY**

- Metoda zážitkové pedagogiky se dnes hojně využívá při vzdělávání dospělých, ale je úspěšně používána i na základních a středních školách.

KUBALA

- ***„Prožitek vnímáme,***
 - ***zážitek si pamatujeme,***
 - ***zkušenost používáme.“***
-
-

Poznatek získaný	sdělením	sdělením s ukázkou	sdělením, ukázkou a zážitkem
Po třech týdnech si vybaví	70%	72%	85%
Po třech měsících si vybaví	10%	32%	65%

PODMÍNKY ZÁŽITKOVÉHO PROCESU

- Principy, kterými se praktické provádění zážitkové pedagogiky řídí lze shrnout do následujících bodů (Neuman, 2004, 44).
 - Zážitková pedagogika probíhá pouze tehdy, **jsou-li odpovědně vybrané zážitky** (tedy programová náplň) podpořeny reflexí, kritickou analýzou a syntézou.
 - **Programy** a zážitky jsou strukturovány tak, **že vyžadují od učícího se iniciativu, rozhodnost a přijetí odpovědnosti za výsledky svého jednání.**
 - Během průběhu zážitkového projektu **je učící aktivně zapojen do procesu.** To se projevuje kladením otázek, hledáním odpovědí, experimentováním, zvědavostí, schopností řešit problémy, přebrat odpovědnost, tvořivostí a tvorbou vlastního názoru.
 - **Učící je vtažen do problému intelektuálně, emocionálně, sociálně, duševně i tělesně.** Toto komplexní zapojení či vtažení přispívá k autentičnosti a bezprostřednosti řešených úkolů.
 - Výsledky takového procesu jsou pouze osobní záležitostí, ale formují základy pro budoucí zkušenost a ovlivňují průběh učení.
-
-

PROSTŘEDKY ZÁŽITKOVÉ PEDAGOGIKY

- Každý zážitkový **projekt je plný aktivit, her, výzev, modelových situací, řešení úkolů a diskusí**, které slouží jako prostředky k získání autentických prožitků a zážitků, s kterými se dále pracuje metodou zpětné vazby.
 - Takto se také aktivity stávají zdrojem nového poznání a prostředkem k výchově. Veškeré aktivity a hry nejsou cílem, jak to bývá u nepedagogických zážitkových projektů, ale jsou pouze výchovným prostředkem.
 - Zážitkové projekty prostřednictvím příběhů, dějů a situací staví před účastníky takové aktivity, které jsou svým charakterem „vzdáleny“ běžnému životu. Na jejich pozadí však probíhají zcela reálné procesy. „Člověk postavený před nějaký problém musí jednat nebo alespoň zaujmout nějaký postoj k dané situaci.“
-
-

KRITÉRIA VOLBY PROSTŘEDKŮ

- Existuje velké množství prostředků pro navození zážitku.
 - **Kritériem** pro jejich výběr a zařazení do programu je vždy **skupina účastníků a pedagogický cíl – účel**, kterého se má jejich prostřednictvím dosáhnout .
 - Jiné disciplíny slouží k posouvání individuálních bariér strachu a obav z neznámého, další aktivity zase k rozvoji týmové spolupráce nebo jako prostor, v němž se objeví přirozené autority a vůdcovské typy.
 - Je také potřeba, aby do aktivity **mohla být vtažena celá skupina**. Dlouhé čekání do zapojení v aktivitě se nejeví jako dobrá volba.
 - **Disciplíny také nemají být příliš technicky náročné**. Jsou aktivity vyžadující velmi dlouhou fázi základní průpravy, kterou je třeba zvládnout, aby činnost mohla opravdu bavit a uspokojovat.
 - Dalším kritériem pro volbu aktivit je volba takových **činností, které nejsou běžné a člověk má stěží možnost se do nich zapojit jinde**. Někteří autoři, však zastávají názor, že lze využít též přímo nebo po částečné modifikaci i tradiční prostředky.
-
-

METODY

METODA MOTIVACE

- *cílené motivování účastníků kursu – důraz na maximální aktivitu, velkou intenzitu a dynamiku.*
-
-

METODA DRAMATURGIE

- *spočívá v promyšlené skladbě programů a her a jejich neustálé interakce ve vztahu k zamýšlenému cíli.*
-
-

METODA VÝRAZOVÝCH PROSTŘEDKŮ

- využívá hudbu, barvy, pohyb, světlo-tmu, prostředí přírody-místnosti, vůni, ticho, hluk,...
-
-

METODA OVLIVŇOVÁNÍ OSOBNOSTI

- učí prostřednictvím situací – tato metoda používá hru, hraní rolí, děj, příběh, tvořivost, riziko, myšlení, meditace a další aktivity.
-
-

METODA VYUŽITÍ SKUPINOVÉ DYNAMIKY

- spočívá ve využití prostředků a postupů, které se dotknou našich nejhlubších JÁ a naše hodnoty, postoje, zájmy a potřeby získají novou dimenzi.

HODNOCENÍ

METODA ZPĚTNÉ VAZBY

- platí, že pokud má naše akce mít vzdělávací či rozvojový charakter, musí být reflexe pevnou součástí každého programu.
 - Účastníci by měli dostávat zpětnou vazbu, a to jak od instruktorů ohledně získaných dovedností (zvládnutí resuscitace, správného pochopení závěsu na kajaku), tak také od sebe navzájem v případě dovedností sociálních, jako komunikace, týmová spolupráce a další.
-
-

METODY ZPĚTNÉ VAZBY - PŘÍKLADY

- Pozitivní – upozorňuje na správný směr.
 - Negativní – dává informaci, že se skupina odklání od zvoleného cíle.
 - Hodnotící – ocenění výkonu podle zvolené škály.
 - Okamžitá – přímo po aktivitě.
 - Zpožděná – po určitém bloku a jeho „strávení“, oproštěná od detailů, rozebírá podstatné.
 - Podporující – podpora jednotlivce nebo skupiny k výkonu.
 - Soustředěná na osobu nebo soustředěná na sdělení.
-
-

ZPĚTNÁ VAZBA

JE NEJOBTÍŽNĚJŠÍ DISCIPLÍNOU

- Je na výběr mnoho technik a typů a zvolit správný pro správný okamžik a odpovídající naladění skupiny je opravdu obtížný úkol vyžadující zkušenosti.
 - Dává nám jasný obraz, jak náš plán vychází, a po ukončení akce dává jasnou informaci, co padlo na úrodnou půdu.
-
-

DIAGRAM

- vhodná zpětná vazba na konec akce.
 - Na velkém papíru nakreslíme osu x a y.
 - **Osa x** bude představovat jednotlivé aktivity během akce a **osa y** znázorňuje míru prospěšnosti, spokojenosti s aktivitou.
 - **Důležité je vybrat správného člověka, který začíná hodnocení. Ostatní, ať chtějí nebo ne, jsou jeho hodnocením ovlivněni.**
 - Pokud tedy na první aktivitě z důvodu nevolnosti chyběl a dá první aktivitě hodnocení 0, je to pro něj zcela logické. Pro ostatní je to známka na přehodnocení a snížení své známky. Samozřejmě to platí i naopak.
 - Pokud jako prvního zvolíme nekritického optimistu, také nebudeme vidět pravdivý obraz akce.
-
-

ŠPINAVÉ PRÁDLO

- vhodná technika na konec akce.
 - Účastníci si vystřihnou jednotlivé kusy oblečení z barevného papíru a na ně pak napíší své negativní (**na studené barvy**) a pozitivní (**na barvy teplé**) hodnocení a postřehy.
 - Ty pak zavěsí pomocí kolíčků na připravené šňůry.
 - Hodnocení je pak dvojí. Jednak z provedení prádla vnímáme celkový dojem akce, a pak máme i konkrétní postřehy, které si můžeme doma analyzovat.
-
-

HITACE

- vhodné po jednotlivých aktivitách.
 - Bodové hodnocení aktivity účastníků, a to škálou od 1 do 5. 1 = „*brr nebrat*“ a naopak 5 = „*je to super*“.
 - Provedení může být různé - lístečky s body, hodnocení pomoci prstů, vhazování korálek do skleněných válců.
 - Jde zejména o stručnou informaci pro instruktory a v případě zveřejňování výsledků pak i podnět pro diskuse účastníků.
-
-

BLOG

- účastníci píšou hodnocení jednotlivých aktivit na předem připravené místo.
 - Mohou si psát vlastní, nebo veřejný blog a vzájemně na sebe reagovat.
-
-

ŽEZLO

- slovní zhodnocení aktivity, skupina sedí v kruhu a hovoří vždy ten, kdo má žezlo, které putuje po kruhu.
 - Pokud nemá někdo co říci, pošle žezlo dál.
-
-

MEDIÁTOR

- instruktor společně s účastníky vytvoří seznam stěžejních okamžiků během aktivity.
 - Poté nechá účastníky diskutovat nad aktivitou, která proběhla, nad úspěchy i nezdary.
 - Debatu pouze usměrňuje a řídí, a to tak, aby byla stále v mezích slušnosti, aby každý dostal svůj prostor, odhadl konec debaty a pomohl ji uzavřít.
 - Průběh diskuze řídí vhodně zvolenými otázkami a odebíráním a přidělováním slova.
 - Jde bezesporu o jednu z nejtěžších technik, ale s nejlepšími výsledky.
-
-

ZAPRACOVÁNÍ ZMĚN

- Akce skončila, ne však práce realizačního týmu (nebo i jednotlivce).
 - Ten dluží celému projektu ještě jednu schůzku - na té shrne celou akci, probere zpětnou vazbu, navrhne změny a zapracuje je do dramaturgie akce.
 - Vytvoří ideální dramaturgii pro danou akci a danou skupinu. Návod do budoucna.
 - Neznamená to, že na příští akci bude práce jednodušší. Skupiny se mění a jde jen o reflexi vlastního postupu.
 - Je vhodné změny v dramaturgii ještě popsat a zdůvodnit.
-
-

CHARAKTERISTIKA PEDAGOGA PRACUJÍCÍHO SE ZÁŽITKOVOU PEDAGOGIKOU

- Pedagog pracující metodami zážitkové pedagogiky se obvykle nazývá **instruktor**.
 - Je „jen“ facilitátorem, zprostředkovatelem výchovného procesu. Snaží se vytvářet motivované prostředí a nabízet spíše cestu a možnosti hledání. Nenabízí jednu správnou cestu, jednu odpověď, jeden názor, dokonce ani nemůže výsledky procesu plně předpovídat.
 - Instruktor může účastníka „jenom“ doprovázet při opouštění jistot ve svých zaběhnutých kolejích, aby mohl udělat novou zkušenost.
 - V první řadě je to klient, kdo sebe vychovává a sám si přichází na změny pomocí zážitků a zkušeností.
-
-

VÝZNAM INSTRUKTORA

- Instruktor – vychovatel pro svěřený kolektiv vytváří určité situace, nabízí k řešení připravené úkoly (staví svěřence před úkoly).
 - Vytvářením situací dává účastníkům různé možnosti (vyzkoušet si různé způsoby jednání a chování, činnosti, práce, zábavy, které jsou přiměřené a typické pro stádium osobnostní zralosti, v němž se právě klienti ocitají).
 - Během stavění svěřenců před úkoly se mění instruktorova role (Neuman, 2000, 30). Na počátku instruktor stojí zřetelně v čele. Seznamuje účastníky s úkolem, vysvětluje pravidla. Později však dává stále větší autonomii účastníkům. Jeho role se mění na podpůrnou a podněcující.
 - Zážitková pedagogika se vyznačuje tím, že znalosti nejsou předávány žákům, jako při klasickém vzdělávání učitelem zvenčí, ale učení probíhá přirozeným způsobem, tedy řešením situací a úkolů vyžadujících nové dovednosti a způsoby jednání.
 - *„V neposlední řadě jde o to, umožňovat vychovávaným hledat jejich vlastní cestu, pomáhat jim najít sebe sama, své přednosti a pomoci jim naučit se jich využívat k vlastnímu lidskému růstu, k převzetí odpovědnosti za sebe, za okolí, za druhé a za svět“*
-
-

-
-
-
- Instruktor výchovou nechce nikoho lámat, deprimovat, zbavovat jeho kořenů, jedinečnosti, či jeho životních zkušeností. Jde mu o podání pomocné ruky, otvírání nových zkušeností i perspektiv a společné hledání životních cest.
 - **Výsledky nejsou nikdy předem zaručené** a ani instruktor nemůže zaručit, že „vše dobře dopadne“ a že jeho zásluha bude oceňována.
 - Instruktor tedy vytváří situace, úkoly a využívá prověřené procesy či postupy, které člověku umožňují bezprostředním, vlastním prožitím odhalit nové oblasti, dosáhnout vědomosti a získat zkušenosti.

PŘÍSTUP INSTRUKTORA K ÚČASTNÍKŮM

- Předpokladem k úspěchu zážitkové pedagogiky je přístup instruktora k účastníkům.
 - Nesmí to být vztah nadřízeného, který se považuje za moudřejšího a chytřejšího, to by znamenalo konec výchovy. Z jeho strany je nezbytná vlídnost, laskavost, počopení, spolehlivost a schopnost poskytovat oporu. Ve výchovatelském vztahu je vždy patrná nerovnost.
 - Instruktor tento nesoulad snižuje tím, že přijímá účastníky jako plnohodnotné partnery a jeví o ně zájem jako o jednotlivce.
-
-

- Pochopení účastníka znamená vidět jej jeho vlastníma očima – co prožívá, jak myslí a hodnotí sebe a své okolí. Předpokládá to od vychovatele jistou empatii, všímavost, a schopnost reagovat na málo čitelné signály.
- Autentičnost instruktora je charakteristická přirozeným chováním, které není v rozporu s jeho osobností.
- Instruktorova slova a činy jsou v rovnováze. Instruktor si nemůže hrát na něco, co ve skutečnosti není.
- Takové chování vyžaduje dobře znát sám sebe, své nitro, postoje, pocity atd.

